

Angličáky v Československu

Koupit si „angličáka“ v té době u nás nebylo ale snadné. Překážkou nebyla cena, ale skutečnost, že se tyto modely autíček prodávaly jen v malém počtu a jen ve vybraných prodejnách zejména jako obohacení předvánočního trhu. Tak se v té době stály obvyklé fronty jak na pomeranče a banány, ale také na autíčka, což se asi současně generaci jeví jako sci-fi. V Olomouci se první autíčka objevila před vánocemi r. 1962 ve známém hračkářském obchodu na Horním náměstí, kousek od nároží domu U zlatého jelena, který byl na svém místě ještě po r. 2000, kdy jej ale nahradil pivní bar.

Díky možnosti uvolnění cestování koncem 60. let se ale autíčka vozila jako výborné dárky ze „západní ciziny“. Tehdy se nevozily jen Matchboxy, ale podobné modely v obdobném, ale i jiném měřítku, které vyráběly i další firmy v Británii (*Dinky* a *Corgi*), v Západním Německu (*Siku*, *Schuco*), ve Francii (*Solido*, *Norev*), atd. V 60. letech 20. století zaměstnávala firma *Lesney* 1300 lidí a vyráběla více než 100 modelů všech sérií. V r. 1966 bylo továrnou *Lesney* vyrobeno 100 milionů modelů všech sérií, v r. 1969 již 3× více. **Týdenní výroba přesahovala 5,5 milionu kusů!** Odhaduje se, že firma *Lesney* vyrobila do r. 2005 přes **3 miliardy kusů**. Došlo i ke změně majitelů – firmu *Lesney* pohltil její největší konkurent firma *Mattel* a výroba se přestěhovala do Macaa, Thajska a Číny. S dobou se měnila nejen vypracovanost modelů, ale také jejich balení od klasických krabiček přes krabičky s průhlednou fólií až po dnešní blistry a jak řada veteránů Y, tak i *Regulars* se dočkala rozšíření řady o další a lépe propracované modely. Nyní můžeme vidět záplavu různých typů autíček – následovníků Matchbox vyráběných nejen pro hračkářský koncern *Mattel* v každém supermarketu příp. ve specializovaných prodejnách hraček.

Sběratelství ve světě a u nás

Když se u nás objevily *originální katalogy „angličáků“* firmy *Lesney* pro Evropu nebo USA, zjistili naši sběratelé, že se „jejich“ kousky někdy liší od katalogové verze. Např. v určité době bylo v Británii vyrobeno omylem 200 plastových sedadel pro Y-2 Vauxhall v červené barvě oproti standardní černé. Podobně u modelu Y-4 nákladního vozu s parním motorem Sentinel byla do tehdejšího Československa dodána série s černými plastovými kolečky místo litými a tak je tento model považován za vyhledávanou raritu. Místo, aby tento vadný výrobek firma vyhodila, dodala tyto výrobky do tehdejšího Československa, a tak v současné době mají tyto a podobné rarity na sběratelském trhu mnohonásobně vyšší cenu. Největší sběratelé mají sbírky obsahující desítky tisíc kusů. Jeden z nich – *Everett Marshall* – sídlí v Newfieldu nedaleko Philadelphie ve státě Pensylvánie – k domu má přistavěnou halu, ve které je vystaveno přes 50 tisíc kusů autíček *Matchbox* v řadě variant. Další velký americký sběratel *Charlie Mack* již řadu let vydává „odbornou“ literaturu na toto téma, protože v posledních letech jsou stále a stále vyráběna autíčka v dalších barevných mutacích. Pro srovnání – v r. 1965 stálo v USA autíčko základní řady

Dárková sada modelů Yesteryear G-7 s dobovou cenovkou 14 TKčs

Matchbox \$ 0,49, nyní se cena pohybuje okolo \$ 1,50. Ale tyto modely samozřejmě již asi nikdy nedosáhnou sběratelské hodnoty těch prvních modelů z 60. let 20. století. Fenomén sběratelství ale určitě přetrvává. **Vždyt sbírání autíček je druhým nejrozšířenějším sběratelským koníčkem po filatelii!**

O autorovi: Roman Gronský

Ing. Roman Gronský, nar. 1950 v Olomouci, absolvent strojni fakulty VUT Brno se sběratelství autíček věnuje od r. 1963. Kromě tohoto sběratelství řadu let fotografoval motoristické závody a soutěže, jehož snímky často prezentovaly zahraniční motoristické časopisy.

Od r. 1975, kdy měl těžkou auto-nehodu, je také znám jako aktivní sportovec a držitel mnoha mistrovských titulů v plavání, alpském lyžování a sportovní střelbě tělesně postižených,

v posledních letech ale vácuje i nepostižené v kategorii veteránů v plaveckých disciplínách na mezinárodní úrovni. Je odborným znalcem zbraní a historických zbraní, řadu let byl spolupracovníkem Národního památkového ústavu a je autorem řady odborných publikací na téma historických zbraní; mj. autorem novodobé metodiky názvosloví zbraní a zbroje a řady pojednání o historických osobnostech, olomouckých puškařích, střelcích a ostrostřelcích.

Fenomén sběratelství autíček

Roman Gronský

ecce homo
park

Fenomén sběratelství autíček

Velkým snem generace kluků, ale i dívek narozených u nás po roce 1950 byly tzv. angličáky. Toto synonymum se brzy vžilo jako označení pro téměř nezničitelné miniaturní modely z produkce anglické firmy Lesney, které se na počátku 60. let 20. století začaly dovážet z Velké Británie a objevovat na pultech hračkářských obchodů v Československu.

Automobily v zápalkové krabičce

K jejich rozvoji pomohla snaha poskytnout dětem hračku „do kapsy“, kterou si mohli vzít do školy. Angličáky firmy Lesney nebyly jedinými modely autíček, které byly vyráběny ve Velké Británii. Tradice jejich výroby sahá již do 20. let 20. století a do r. 1942 vyráběla britská firma Meccano v Liverpoolu oblíbené modely *Dinky* – osobních i nákladních vozů, letadel i vláčeků. Od r. 1942 využila firma svých znalostí v tlakovém lití a v kompletaci malých součástek na válečnou výrobu, aby ale již od vánoc r. 1945 opět vyráběla tak oblíbené modely dopravních prostředků. Objevily se také nové firmy a koncem r. 1953 prorazila značka *Moko Lesney* s prvními čtyřmi modely „pracovních strojů“. Firma Lesney vrhla r. 1953 na trh také „královnin korunovační kočár“, kterého se prodalo 33 tisíc kusů, a návrhář Jack Odell vytvořil zmenšenou (4,5" = 11,25 cm dlouhou) verzi vč. osmispře-

ží, kterého se na tehdejší dobu prodalo neuvěřitelné množství 1 milion kusů. Odellova dcera si často brávala různé brouky a pavouky v zápalkové krabičce do školy a projevila přání mít hračku, která by se jí do zápalkové krabičky vešla. Tatínek jí vyrobil parní váleček do zápalkové krabičky, a když jej ukázala spolužákům, byl o takovou hračku takový zájem, že inicioval rozvoj firmy na výrobu modelů autíček, která se časem stala největší v Británii... Firma Lesney vyšla z krabičky zápalek vyráběných v *Solo Sušice*, které v té době byly naším vývozním

artiklem! Proto také vznikl i jejich následně patentovaný název *Matchbox* (zápalková krabička) a krabička měla potisk horní a spodní stěny hnědou barvou imitující škrtačí plochu. V roce 1956 uvedla firma Lesney na trh i modely veteránů, kdy jejich označení slovem *Yesteryear*, které do té doby v angličtině vůbec neexistovalo, vstoupilo i do anglického slovníku. Další řady modelů autíček se ale začaly také rozrůstat.

Y-1B 1911 Ford T

Y-15A 1907 Rolls-Royce Silver Ghost

Y-6B 1926 Bugatti 35 (ve voze tohoto typu závodila E. Junková)

Koncem 50. let 20. století měla pak již základní řada modelů autíček *Lesney - Regular Wheels* již 75 typů, řada *Models of Yesteryear* se postupně rozrostla z 9 na 16 modelů. Větší autíčka byla v sérii „Major packs“, příp. v sérii *King size*. Karosérie modelů byly ze slitiny zinku a vně lakované, ale zpočátku neměly v té době u *regulars* žádná sedadla nebo okna a v šasi byla na dvou ocelových osičkách přichycena jednoduchá černá nebo šedá plastová kolečka. Vše se ale postupem doby i pod tlakem konkurence zdokonalovalo a vylepšovalo.

Y-5A, B (resp. Y-2D) 1929 Bentley proslulý ze závodů Le Mans

M-9 kamión

Od 60. let také v u nás

Model autíčka základní řady *Regulars* (číslované 1 – 75) stál u nás v r. 1962 1,50 Kčs. Modely aut veteránů *Models of Yesteryear*, (před číslem své řady měly „Y“), ty stály již v počátcích importu k nám 4 až 8 Kčs. Větší autíčka

„Major packs“ byla dražší – M-5 kombajn stál 13 Kčs, M-9 kamión s návěsem a přívěsem dokonce 20 Kčs.

Tyto modely se již ale pochopitelně do zápalkové krabičky nevešly, ale na hraní posloužily také výborně. Postupem doby se modely *Regulars*

vylepšovaly, získaly plexi zasklení, sedadla, později i pérování a čásem jiný systém koleček a jejich osiček. Také jejich cena rostla – z 1,50 na 3 – 8 – 12 Kčs a posléze již byly k dostání pouze v Tuzexu za TKčs zvané „bony“, které v neoficiálním vekslačkém kurzu měly hodnotu 5 Kčs/TKčs. Ale kdo sbíral, šetřil, sehnal si bony a mohl si jít v Praze nebo v Brně angličáky koupit (v Olomouci totiž Tuzex nebyl). Větší počet angličáků se paradoxně objevil mezi sběrateli koncem léta 1974 – nedlouho po uhašení požáru ve Veletržním paláci v Praze, kde byly sklady Tuzexu s bednami autíček. Je nutno si ale uvědomit, že v té době mzdu 800 Kčs měsíčně hned tak každý neměl, důchodkyně musely vyžít z 300 Kčs měsíčního důchodu! 0,25 Kčs stál telefonní hovor v budce, 5 rohlíků stálo také 1,50 Kčs a za benzin super se tehdy platilo 3 Kčs/litr.

Zlaté období firmy Lesney

Od r. 1970 dostala autíčka základní řady *Regulars* jiný systém rychlejších koleček a tenkých osiček – *Superfast wheels*, ke kterým byla firma Lesney donucena konkurenční americkou firmou *Mattel* s „rychlými autíčky“ opatřenými *Hot Wheels*, která dětem více vyhovovala. Inovace zasáhla i řadu veteránů Y, kdy v r. 1960 dostal Y-15 Rolls-Royce Silver Ghost plastové sedačky, v r. 1964 Y-1 Ford T černou plastovou střechu a po r. 1966 jsou v Y místo kovových plastové volanty. Bohužel tyto staré plastové díly sedaček a masek chladiče časem blednou, sublimují a zejména sedačky se uvolňují, a pokud je majitelé mají bez krabiček, mohly se k jejich malé potěše často nenávratně ztratit. Konec zlatého období výroby firmy Lesney v r. 1973 byl zapříčiněn následkem citelné finanční ztráty způsobené třemi citelnými ranami – celostátní britskou osmídenní stávkou, zničujícím požárem skladů s plastovými díly a povodní, která zlikvidovala část výrobního zařízení.

Modely Regulars z 60. let 20. stol.